



# חֲמַדַּת הַשָּׁבֹת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

לע"נ מורנו הרב ארנייד זצ"ל, ממנו למדנו להרגיש את הסברא ולהתרגש מהבנת התורה

## שהחיינו או הטוב והמטיב?

המשנה במסכת ברכות (פרק ט משניות ב-ג) אומרת שעל גשמים ובשורות טובות יש לברך 'הטוב והמטיב', ואילו על רכישת בית או כלים חדשים יש לברך 'שהחיינו'. אם כך, ברכות אלו דומות אך שונות. יש לעמוד על טיב ההקבלה בין הברכות הללו. הגמרא (שם דף נט ע"ב) מביאה ברייתא בה נאמר שעל בית חדש וכלים חדשים מברכים 'שהחיינו', ואם הם שלו וגם של אחרים יש לברך עליהם 'הטוב והמטיב'. הגמרא מביאה ברייתא נוספת האומרת את הדבר בצורת כלל: על שלו מברך 'שהחיינו', ועל שלו ושל חברו מברך 'הטוב והמטיב'.

אך בירושלמי על משנה זו אומר רבי יעקב בר זבדי בשם רבי חייא בר אבא שאם קנה את החפץ מברך 'שהחיינו', ואם קיבל אותו במתנה מברך 'הטוב והמטיב'.

הרשב"א והראב"ד אומרים שאכן יש כאן מחלוקת: לפי הירושלמי ברכת 'הטוב והמטיב' היא על טובה שאין דרישה לשלם עליה, ואילו לפי הבבלי 'הטוב והמטיב' היא על שמחה שאינה פרטית.

הרא"ש (ברכות פרק ט אות טז) חולק על כך, ואומר שבוודאי שיש הנאה גם לנותן. הגמרא במסכת קידושין אומרת שיתכן ואישה תתן מתנה לאיש, והוא יאמר "הרי את מקודשת בהנאה זו שאת נותנת לי מתנה". והאמת היא שאין צורך במקורות: אנו מכירים מהחוויות שלנו שיש התרגשות לא רק בקבלת המתנה, אלא אף בנתינתה.

הרא"ש מרוויח מכך שאין צורך לומר שיש מחלוקת בין התלמודים: מברכים 'הטוב והמטיב' כאשר ההנאה אינה פרטית. ונתינת מתנה לאדם היא הנאה, הן של הנותן והן של המקבל<sup>1</sup>.

הגר"א דוחה את דברי הרא"ש: האם נעלה על דעתנו שגם נותן המתנה יכול לברך 'הטוב והמטיב'? אמנם יש הנאה מסוימת בנתינת מתנה, אך מניין שהנאה זו מצדיקה לברך 'הטוב והמטיב'?

לכן הגר"א מכריע כפי שעולה מדברי הרשב"א והראב"ד.

השולחן ערוך (אורח חיים סימן רכב סעיף ה) פוסק את דברי הירושלמי, ומורה לברך 'הטוב והמטיב' על קבלת מתנה. אך הביאור הלכה פוסק שמכיוון שלא ברור אם הבבלי חולק, יש לברך 'שהחיינו' וכך לצאת מספק שמא זו אינה הברכה הנכונה.

אם כדברי הראב"ד והרשב"א, ישנה מחלוקת בין הבבלי והירושלמי בהגדרת המצבים בהם מברכים 'הטוב והמטיב', הרי שהבבלי סיפק הגדרה חדשה: הנאה פרטית לעומת הגדרה שאינה פרטית. אך מהירושלמי לא ברור מהי ההגדרה. בעלי תמר מגדיר, ודבריו כתובים בשפה מובנת ויפה ועל כן נצטט אותם במלואם:

### עלי תמר ברכות פרק ט הלכה ג

נראה שיש הבדל עקרוני בין הבבלי והירושלמי בהגדרת המושג 'ברכת הטוב והמטיב', שלדעת הבבלי על שיתוף הטובה הוא מברך, ולדעת הירושלמי על ריבוי הטובה הוא מברך. ופירוש 'ריבוי טובה', שהוסיף לו הקדוש ברוך הוא טובה על טובה, כדרך שנאמר גבי יעקב שנאמר 'ואתה אמרת היטב אטיב עמך', ובסדר ההגדה 'על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו וכו', ולפיכך כשניתן לו במתנה, אף שאין כאן שיתוף טובה, הוא מברך על ריבוי טובה שיש לו טובה כפולה: (א) שרכש נכסים (ב) שרכשם בלי כל תמורה, מה שאין כן בקנה אין כאן ריבוי טובה, אלא טובה רגילה, שרכש נכסים, אבל רכשם בתמורת כספים שנתן.

ובאמת שמטבע הברכה 'הטוב והמטיב' משמעו: 'הטוב' בדרך כלל 'המטיב' שמוסיף טובה על טובה, וכדעת הירושלמי. אבל לדעת הבבלי שביאור הברכה הוא 'הטוב' – לי, 'המטיב' – לאחרים, המלות 'לי ולאחרים' חסרים במטבע הברכה בהמשך הוא אומר מביא ראיות נוספות לכך שלכאורה ברכת 'הטוב והמטיב' מתאימה יותר להגדרה של הירושלמי. לכן בסוף דבריו הוא שם ומגן על ההגדרה של הבבלי:

והנה לדעת הבבלי שעל שיתוף הטובה מברך יש להסביר שרצו רבותינו לעקור מהאדם מקצת ממדת אגואיזמוס הטבוע בלב האדם שיש לו ענין רק בנוגע לטובתו ולא מתעניין בטובתו של חברו ולפיכך ראו רבותינו ז"ל לטבוע מטבע של ברכה ו"הטוב והמטיב"

שיתרגל האדם שגם טובתו של חברו הוא טובתו וקרוב ללבו והלואי שיועיל ברכה זו לעקור במקצת האגואיזמוס מלבו של האדם כפי רצון וחינוך הקדוש של חז"ל.

אין ספק שמעבר להודאה לקב"ה שבדבר, הברכות נועדו גם לחזק ולנטוע בלבנו את החשיבות של הכרת הטוב, הידיעה שיש מישהו שמחיה אותנו ומאפשר לנו לקבל דברים שונים בעולם. אך פעמים שהברכה ממקדת את הדברים מאוד באדם עצמו: כאשר אדם מברך 'בורא פרי האדמה', כוונתו: שנתת לי, אישית, את פרי האדמה הזה. וכן כאשר אדם מברך 'שהחיינו' – כוונתו – שנתת לי מחיה וחיים ואפשרת לי ליהנות בדרך זו.

לכן חז"ל הוסיפו ברכה מיוחדת: כאשר אדם מזהה שההנאה שהוא קיבל אינה פרטית שלו, אלא משפיעה גם על אחרים, עליו לשים לב גם להנאה שלהם, לעצור ולומר: תודה לקב"ה, לא רק על הטובה שנתת לי, אלא על הטובה שנתת לכולנו יחד. וכך האדם ילמד לשים לב גם להנאות של האחרים.

<sup>1</sup> בעזרת ה' בהמשך נראה שהרשב"א, באופן שיטתי, סובר שאין לברך 'שהחיינו' או 'הטוב והמטיב' על הנאה מסוג זה.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: [info@eretzhemdah.org](mailto:info@eretzhemdah.org)

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

| מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל: |                              |                          |                                 |
|-------------------------------------------------|------------------------------|--------------------------|---------------------------------|
| שולמית בת לאה                                   | ניר רפאל בן רחל ברכה         | חנה בת אוריה             | החיל, איתמר חיים בן ציפי ציפורה |
| אוראל בן דליה                                   | רות צפורה בת חנה             | הילל בן תמר שפרה         | טל שאל בן יפה                   |
| מאירה בת אסתר                                   | הילה צפנת בת שרה טובה        | יאיר ידידיה בן מיכל בינה | מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה |
| שלמה בן שולמית                                  | עובדיה בן אסתר מלכה          | נעם בן שלומית            | עודד בן חיה                     |
| ר' יצחק בן בריינדל גיטה                         | חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה | רבקה בת שרה בלה          | משה בן רחל                      |
|                                                 |                              |                          | משה בן אסתר חיה                 |
|                                                 |                              |                          | מינדה לאה בת ליפשה              |

Paris, France

**פריז, צרפת**  
מנחם אב, התשנ"ו

## "שבע ברכות" לשני זוגות בזמן אחד

### שאלה

אודה לכם מאוד על תשובתכם לשאלה, האם מותר ע"פ ההלכה לערוך מסיבת שבע ברכות לשני חתנים וכלות כאחד. האם יש הבדל בין אשכנזים וספרדים?

### תשובה

- א. מותר לערוך מסיבת שבע ברכות לשני זוגות יחד<sup>1</sup>.
- ב. אם החתן רוצה שיברכו את הברכות לכל זוג בנפרד, רשאים לעשות כן. יצא זוג אחד לחדר אחר, יברכו לזוג שנשאר, ואחר יחזור הזוג שיצא, ושוב יברכו<sup>2</sup>.
- ג. מותר לערוך מסיבה כזו גם לשתי אחיות שהן כלות<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> במשנה מסכת מועד קטן (ח ע"ב) מצינו, "אין נושאים נשים במועד... שאין מערבין שמחה בשמחה", ונחלקו האמוראים בטעם ההלכה. אף על פי כן פסק רמב"ם (פ"י מה' אישות ה"י ד) שמותר לחתן אחד לשאת שתי נשים בחופה אחת, וכן פסק המחבר (שו"ע אבן העזר סי' סב סעיף ב), והרמ"א שם לא הגיה מאומה. ובעניין עריכת חופה משותפת לשני חתנים עם שתי כלות עיין בטור שם בשם תשובת הרא"ש (כלל כו סעיף ד) הלכה למעשה שהתיר לברך לשניהם כאחד. וב"בית יוסף" (שם) הביא בשם תשובת הרשב"א שיש להפריד בין שתי החופות, אבל בשו"ע פסק כדעת הרא"ש (שם סעיף ג). רמ"א הביא שיש להפריד הברכות משום עין הרע והוסיף שלכולי עלמא אפשר לברך שבע ברכות שלאחר הסעודה להרבה חתנים ביחד, אם אמנם אכלו ביחד. בענין מקום ברכת שבע הברכות יש שלוש דעות: א. מרן המחבר (אבן העזר סי' סב סעיף י, על פי הרא"ש סוכה פרק ב סי' ח) פסק שניתן לברך שבע ברכות דווקא במקום עיקר דירתם של החתן והכלה, או במקום שדעתם להשתקע שם עד סוף שבעת ימי המשתה. ב. "אורחות חיים" (הלכות ברכת המזון אות פא בשם ראב"ד), מאירי כתובות (ז ע"ב) וט"ז (סי' סב ס"ק ז). פסק שבכל סעודה שנערכת לכבודם אפילו הם חוזרים אחר כך לדירתם, ניתן לברך שבע ברכות. ג. סידור "דרך חיים" ו"קיצור שולחן ערוך" (סי' קמט סעיף ו) פסקו, שאם הם יחזרו אחר הסעודה למקום דירתם, צריך ליחד לחתן והכלה את מקומם, (בנדון שלנו ייחדו את המקום לשני הזוגות). נתפשט המנהג אצל האשכנזים כדעה ב, אך בקהילות הספרדים יש שנוהגים כדעה א ואולם הר"ג הרב חיים דוד הלוי הורה לספרדים לנהוג כדעה ב. <sup>2</sup> שו"ת הרדב"ז (ח"א סי' תמח) וכן נהג רדב"ז למעשה, וכן מובא ב"פתחי תשובה" (שו"ע אבן העזר סי' סב ס"ק ו). בספר "שובע שמחות" (פרק א סעיף כז) הביא שתי אפשרויות. האחת, שלאחר ברכת המזון יצא החתן לחדר אחר, ויברכו ז' ברכות לחתן שנשאר, ואחר כך יחזור הראשון ויברכו ז' ברכות לו. אך רצוי יותר, אם אפשר, שהמסובים יתחלקו לשני מנינים דהיינו שייצא חתן אחד עם עשרה לפני ברכת המזון לחדר אחר, יאכלו שם כזית ויברכו ברכת המזון ויברכו ז' ברכות, והמנין שנשאר יברכו במקומם. ועיין שם שהעיר, שאם יש פנים חדשות אחד שבא לכבוד שניהם, הוא צריך להיות בשני המקומות. <sup>3</sup> ב"ספר החסידים" אסר רבי יהודה החסיד לערוך חופה אחת לשתי אחיות, והביא דבריו רמ"א בהגה (שם סעיף ב), אבל לא אסר שיעשו שבע ברכות יחד.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,  
הרב משה ארנרייך      הרב יוסף כרמל  
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת (כרכים ד-ט):  
הרב זלמן נחמיה גולדברג  
הרב נחום אליעזר רבינוביץ  
הרב ישראל רוזן

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: [info@eretzhemdah.org](mailto:info@eretzhemdah.org)

|                                                                |                                                                    |                                 |                                                                    |                                                            |
|----------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------|---------------------------------|--------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------|
| לע"נ<br>שלמה דוד בן זלמן ושרה<br>אבנית ז"ל<br>נלב"ע סיון תשע"ט | לע"נ<br>רבי יעקב ז"ל<br>בן אברהם ועיישה ונחנה<br>בת יעיש ושמחה סבג | לע"נ<br>גב' לוריינ<br>הופמן ז"ל | לע"נ<br>חיים משה בן<br>קוקה יהודית כהן ז"ל<br>נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה | לע"נ<br>סוזי בת עליזה<br>כהן ז"ל<br>נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח |
| לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי                       |                                                                    |                                 |                                                                    |                                                            |